

ДЕЯКІ ДЕТЕРМІНАНТИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВОЄННИЙ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Колб Олександр

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
професор кафедри кримінального права та процесу
Державного податкового університету*

Ілінський Олександр

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри кримінального права і процесу
Державного податкового університету
м. Луцьк, Україна*

Як показує практика воєнних дій на території України впродовж 2022-2025 рр., однією з детермінант, яка сприяє злочинній діяльності воєнних транснаціональних організованих формувань, є бездіяльність, а, подекуди, потурання з боку таких міжнародних організацій, як Міжнародний комітет Червоного Хреста; МКС ООН; ін.

Зокрема, як можна забезпечити ефективність роботи цих міжнародних структур, коли:

а) деякі держави оголошують у розшук або надають статус «персони нон грата» (небезпечної персони) прокурору Міжнародного кримінального суду;

б) представники держави-агресора входять до керівних органів Міжнародного Червоного Хреста [1];

в) міжнародні санкції проти держави-агресора не діють або обходяться останньою через латентні (скриті) шляхи і структури, включаючи ЄС та США, які є стратегічними партнерами України у війні з росією;

г) коли немає єдності та однотайності серед країн ЄС і НАТО [2]; ін.

Як встановлено в ході зазначеного наукового пошуку, на ефективність дотримання норм міжнародного права в умовах воєнного стану, впливають й проблеми, які стосуються недосконалості норм Закону України про кримінальну відповідальність. Так, практично юридично «нікчемними» та мало дієвими можна вважати ті санкції Кримінального кодексу (КК), що передбачені за вчинення даної категорії кримінальних правопорушень, включаючи й організованими злочинними угрупованнями, суб'єктом яких є російська держава-агресор. Зокрема, за недбале ставлення до військової служби в умовах воєнного стану, що призвело до тяжких наслідків (окупації території, взяття в полон підлеглих військовослужбовців державою-агресором; загибелі цивільного населення, т. ін.) за ч. 4 ст. 425

КК передбачено позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років (а, це лише тяжкий злочин (ч. 5 ст. 12 вказаного Кодексу)), що, без сумніву, не відповідає ступеню суспільної небезпеки та суспільно небезпечним наслідкам, які наступають у результаті вчинення такого кримінального правопорушення.

Ще більш парадоксальною, з огляду порушення державою-агресором, як суб'єктом воєнної транснаціональної організованої злочинності, правил ведення війни, поводження з військовополоненими та населенням на окупованих територіях України та вчинення інших суспільно небезпечних діянь, є й ситуації, що пов'язані зі вчиненням військових злочинів, за які не передбачено довічне позбавлення волі. До таких складів кримінальних правопорушень можна віднести, зокрема, здачу ворогові начальником ввірених йому військових сил (ст. 427 КК), за яку законодавець передбачив кримінальну відповідальність у виді позбавлення волі тільки від трьох до десяти років (ст. 427 КК).

Мабуть, саме тому так «легко» деякі горе-командири здали ворогові у 2022 році Чонгар та інші південні території України, здійснюючи це у формі воєнної транснаціональної організованої злочинності, суб'єктом якої стала російська держава-агресор.

З цієї ж точки зору можна оцінити ефективність визначених у чинному КК й інших санкцій, які передбачають досить м'які («трансгуманні») [3, с. 115-127] покарання за вчинення кримінальних правопорушень з боку суб'єктів воєнних транснаціональних організованих угруповань, учасниками яких у деяких випадках виступають громадяни України, а саме:

1) за добровільну здачу в полон передбачена відповідальність у виді позбавлення волі на строк від семи до 10-ти років (ст. 430 КК), хоча за логікою та суспільною небезпекою такі суспільно небезпечні діяння мають каратись позбавленням волі до 15-років;

2) за насильство над іншими військовополоненими або жорстоке поводження з ними з боку військовополоненого, який перебуває на становищі старшого (ч. 2 ст. 431 КК), законодавець передбачив зазначене вище кримінальне покарання строком до 8-ми років, а вчинення таких дій з корисливих мотивів або з метою забезпечення поблажливого ставлення з боку ворога, – до 3-х років (ч. 3 ст. 431 цього ж Кодексу);

3) за насильство над населенням у районі бойових дій (ч. 1 ст. 433 КК) встановлена кримінальна відповідальність у виді позбавлення волі на строк до восьми років, а за розбій в цьому ж регіоні до 10 років позбавлення волі (ч. 2 ст. 433 вказаного Кодексу) (у той самий час, у ч. 4 ст. 187 КК за цей злочин в умовах воєнного стану законодавець встановив призначення цього покарання до 15-ти років, що можна віднести до правових колізій закону України про кримінальну відповідальність);

4) за інші не менш тяжкі (ст. 12 КК) кримінальні правопорушення, що посягають на основні права і свободи військовополонених і цивільного населення в умовах воєнного стану (погане поводження з військовополоненими (до 3-х років позбавлення волі) (ст. 434 КК) (у той самий час, коли в результаті цього у зазначених осіб розвиваються хронічні хвороби, дистрофія внутрішніх органів, т. ін. [4]); воєнні злочини (до 12-ти років) (ч. 1 ст. 438 КК) (а, такою у сьогоднішній є диверсія на Каховській ГЕС, яка спричинила екологічну катастрофу для населення); прямі та публічні заклики до вчинення геноциду (до 7-ми років позбавлення волі) (ч. 2 ст. 442 КК), які фактично здійснює злочинна влада в Росії та колаборанти на окупованих територіях України; злочини проти людяності (до 15-ти років позбавлення волі) ч. 1 ст. 442-1 КК) (і, це при тому, що вони пов'язані з оберненням в рабство, торгівлею людьми, їх катуванням тощо); участь найманця у збройному конфлікті, воєнних або насильницьких діях (до 10-ти років позбавлення волі) (ч. 4 ст. 447 КК) (чого, наприклад, тільки варта злочинна діяльність в Україні військової організації «Вагнер» [5]).

Отже, виходячи з проведеного аналізу, можна констатувати, що в умовах воєнного стану та активної діяльності воєнних транснаціональних організованих угруповань, особливо російської держави-агресора, зазначена правова «м'якість» (і так званий «гуманізм») у застосуванні покарань до військових злочинців, включаючи і їх протиправні діяння щодо військовополонених і цивільного населення, є алогічною та такою, що не відповідає сучасним реаліям, які пов'язані із запобіганням та протидією даного виду міжнародної злочинності, не тільки підвищує рівень реальних загроз для всіх без винятку об'єктів національної безпеки України, але й обумовлює об'єктивну необхідність консолідації всіх суб'єктів міжнародного права (ООН, ЄС, РЄ, ін.) та правоохоронної діяльності (Інтерпол, Європол, МКС, ін.) з метою ліквідації, усунення, блокування тощо детермінант, які сприяють реалізації протиправної поведінки зазначеними суб'єктами організованої злочинності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Червоний Хрест: як організація (не) допомагає Україні і чому – УП. Життя. [URL: https://life.Pravda.com.ua](https://life.Pravda.com.ua).
2. Кондратюк О. Щодо євроінтеграції України має бути єдність серед країн ЄС, аби вплинути на Угорщину. [URL: https://www.ukrinform.ua](https://www.ukrinform.ua).
3. Теорія держави і права: підручник / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2014. 368 с.
4. Гунійчук Д. 90% полонених катували: в якому стані перебувають звільнені захисники. [URL: https://tsn.ua](https://tsn.ua).
5. Про визнання російської злочинної організації, відомої під назвою «приватна військова компанія Вагнера» або «Група Вагнера», міжнародною злочинною організацією та засудження діяльності її учасників: постанова Верховної Ради України від 06.02.2023 № 2903-ІХ. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 41. Ст. 426.